

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเชื่อมต่อและการแพร่ของ วัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่ประเทศจึงมีความจำเป็นต้องมีการเรียนรู้เพื่อ ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับกระแสโลกที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่สำคัญที่จะสามารถทำให้สังคมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้ทันกับภาวะต่าง ๆ ได้ คือ คุณภาพของคน และเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของคนในชาติที่สำคัญ คือการศึกษา (คำริบุญชู, 2545 : 2)

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากกระแสโลก การเปลี่ยนแปลง และกำลังเผชิญกับปัญหาและวิกฤติการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และคาดหวังที่จะให้ การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของประชากร เพื่อนำไปสู่ การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืนและมี การเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว กระแสโลกาภิวัตน์และ ความก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจใหม่และ สังคมแห่งการเรียนรู้ แต่ทว่าระบบการศึกษาไทยยังไม่สามารถทำหน้าที่หรือมีบทบาทสำคัญ ดังกล่าวได้ดี เพราะต้องเผชิญกับวิกฤติปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านปริมาณ ซึ่งพบว่า ประชากรได้รับการศึกษาน้อย บุคคลที่อายุ 15 ปีขึ้นไป บางกลุ่มยังไม่รู้หนังสือ คิดเป็นร้อยละ 5.3 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 ข : 19-20)

ในด้านคุณภาพการศึกษาเมื่อเทียบกับระดับนานาชาติ พบว่า การศึกษาไทยมีคุณภาพต่ำ เห็นได้จากความสามารถในการแข่งขันในด้านต่าง ๆ โดยภาพรวมแล้ว ประเทศไทยอยู่ในอันดับ ท้าย ๆ และเป็นอันดับที่ต่ำกว่าหลายประเทศในเขตภูมิภาคเอเชีย ในด้านความเสมอภาคในสิทธิ ทางการศึกษา ยังคงมีความเหลื่อมล้ำในสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนในกลุ่ม ต่าง ๆ และในด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ซึ่งนอกจาก ศักยภาพทางเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศไทยยังอยู่ในระดับที่ต่ำแล้ว ยังเป็นการยากที่ ประเทศไทยจะเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

ยิ่งไปกว่านั้น ระบบการศึกษาไทยยังไม่ได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยมากเท่าที่ควร

จากการศึกษาของ IMD (International Institute for Management Development) ในประเด็นที่เกี่ยวกับคุณภาพและประสิทธิภาพของคนทั้งในภาครัฐและเอกชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พบว่า การดำเนินนโยบายของรัฐยังไม่โปร่งใสเพียงพอ ยังมีการทุจริต คอร์รัปชันในวงราชการอยู่มาก แสดงให้เห็นถึงการขาดคุณธรรมและจริยธรรม รวมไปถึงการขาดความรับผิดชอบต่องค์กรและสังคมของคนในภาครัฐ เช่นเดียวกันกับในภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งในภาพรวมยังขาดจิตสำนึกที่ดีในการประกอบการ และขาดความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ก : 22 –23) ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยขาดความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเคยเป็นส่วนร่วมของคนในชาติและสภาพปัญหาเหล่านี้ได้นำไปสู่วิกฤติเศรษฐกิจในที่สุด (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544 : 3) ดังนั้น ทางรอดของสังคมไทยและวิกฤติการศึกษาไทย ได้แก่ การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่มุ่งเน้นในกระบวนการพัฒนาให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข ก้าวสู่ศตวรรษใหม่ด้วยวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ มีจิตวิญญาณใฝ่เรียนใฝ่รู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ สร้างนวัตกรรมใหม่และทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงที่สร้างสรรค์

การปฏิรูปการศึกษา ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยหลายครั้งและหลายรูปแบบ สืบเนื่องมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สืบต่อมาจนถึงช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การกำหนดรูปแบบการศึกษาสมัยใหม่ด้วยวิธีการทดลองนำร่องที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อ พ.ศ. 2500 การปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ พ.ศ. 2518 และการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบองค์รวมตามมาตรา 75 ถึงมาตรา 78 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 3)

หลักของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือการปฏิรูปการเรียนรู้ และหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปฏิรูปจากการยึดหลักวิชาเป็นตัวยึดมาเป็นการยึดคนหรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือที่เรียกว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. มปป : ก) การปฏิรูปการเรียนรู้จึงทำให้เกิดการตื่นตัว

และมีความตระหนักต่อการแก้ไข ปัญหาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่สถานศึกษาในสังกัด ได้ดำเนินการพัฒนาครู บุคลากร ผู้บริหารและการจัดกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างเข้มแข็ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาในระดับพื้นฐานของประเทศ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนในวัยเรียน ได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและตอบสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จากรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ยังคงมีปัญหา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในวิชาวิทยาศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาคณิตศาสตร์ ต่ำกว่าจุดตัดขั้นต่ำระดับชาติ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในวิชาสังคมศึกษา เคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์และคณิตศาสตร์ ต่ำกว่าจุดตัดขั้นต่ำระดับชาติ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2, 2547 : 5 –12) ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาการปฏิรูปการศึกษา ผู้วิจัยในฐานะรองผู้อำนวยการสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ประสานนโยบายสู่การปฏิบัติและรับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับการเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ 3 – 4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนว่ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับใด เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปพัฒนา ปรับปรุงการทำงานการปฏิรูปการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ทั้งโดยรวมและรายด้าน

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและนักเรียน ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

1. การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 แตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวคิดของหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา. 2542 ข : 13) 3 ชั้น ดังนี้

1. ชั้นเตรียมการ
2. ชั้นดำเนินการ
3. ชั้นประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 3,961 คน จาก 27 โรงเรียน จำแนกเป็น

1.1.1 ครูผู้สอน จำนวน 862 คน

1.1.2 นักเรียน จำนวน 3,099 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน และนักเรียนช่วงชั้นที่ 3-4 ปีการศึกษา 2548 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น

(Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 621 คน จำแนกได้ดังนี้

1.2.1 ครูผู้สอน 270 คน

1.2.2 นักเรียน 351 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพ จำแนก

2.1.1 ครูผู้สอน

2.1.2 นักเรียน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวคิดของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา 3 ขั้นตอน ได้แก่

2.2.1 ขั้นเตรียมการ

2.2.2 ขั้นดำเนินงาน

2.2.3 ขั้นประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และต้องสอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

2. การดำเนินงาน หมายถึง การนำนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดไปสู่การปฏิบัติในระดับโรงเรียน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

3. ระดับการดำเนินงาน หมายถึง ความคิดเห็นของครูผู้สอน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้ง 3 ขั้นตอน โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ Likert (Likert Type) ซึ่งมีระดับปฏิบัติงาน 5 ระดับ คือปฏิบัติมากที่สุด (5) ปฏิบัติมาก (4) ปฏิบัติปานกลาง (3) ปฏิบัติน้อย (2) และปฏิบัติน้อยที่สุด (1)

4. โรงเรียนช่วงชั้นที่ 3-4 หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

5. ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด พอใจ

หรือไม่พอใจในสิ่งนั้นก็ได้

6. **ครูผู้สอน** หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3- 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

7. **นักเรียน** หมายถึง ผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3 – 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

8. **ขั้นเตรียมการ** หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมด้านเตรียมการของครูผู้สอน ประกอบด้วย การเตรียมตนเอง การเตรียมแหล่งข้อมูล การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน

9. **ขั้นดำเนินการ** หมายถึง การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้เพื่อตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ช่วยกันเรียนรู้ มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เรียนรู้ กระบวนการและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

10. **ขั้นประเมินผล** หมายถึง การดำเนินการวัดผลและประเมินผลของครูผู้สอน โดยวัดและประเมินผลจากสภาพจริง จากการใช้ปฏิบัติ จากแฟ้มผลงาน รวมทั้งผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินตนเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติงาน ในการพัฒนา และ ปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนหน่วยงานและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง สำหรับนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาเยาวชนของชาติต่อไป